

DE PREMIEJACHT OP ADDERS IN FRANKRIJK

Een beroep in (prentbrief)kaart gebracht - deel 4

De eerwaarde Chabirand, een man met een missie

BOUNTY HUNTING FOR VIPERS IN FRANCE

The picture postcard mapping of a profession - part 4

Father Chabirand, a man with a mission

Ron Bronckers
Wethouder Meertensstraat 14
6325 DB Berg en Terblijt
ronbronckers@zonnet.nl

Ron Bronckers
Wethouder Meertensstraat 14
6325 DB Berg en Terblijt
ronbronckers@zonnet.nl

Inleiding

In de eregalerij van Franse adderjagers mag de eerwaarde Chabirand zeker niet ontbreken. Deze aimabele geestelijke werd reeds door meerdere auteurs in Frankrijk vereeuwigd, o.a. Mallard (1992) en Rousseau (1998). Een deel van deze informatie over zijn leven vormt de basis voor dit korte overzicht.

Léandre Chabirand werd geboren op 6 december 1842 te Chaillé-les-Marais, een gemeente gelegen in het zuiden van het departement Vendée (geografisch moerasgebied). Zijn vader, wever van beroep, heette Auguste Chabirand en zijn moeder, huisvrouw, Hyppolyte Delavaud. Hij trouwde niet en werd op 22 december 1866 tot priester gewijd. Eerst was hij vicaris te Champagné-les-Marais en vervolgens in de stad Fontenay-le-Comte. Daarna werd hij pastoor van Saint-Michel-en-l'Herm in 1877 en van La Verrie in 1886. In 1906 ging hij gedwongen met pensioen te La Chapelle-Pallau waar hij stierf op 20 december 1917.

Adderjager

Marie Phisalix, die samen met haar man Césaire betrokken was bij de ontwikkeling van antigif tegen adderbeten, heeft het vol-

Introduction

Father Chabirand may certainly not be excluded from the French viper hunter's hall of fame. Several French authors like Mallard (1992) and Rousseau (1998) have already immortalized this friendly priest. The brief survey presented here is, therefore, to some extent based on their information about his life.

On December 6th, 1842, Léandre Chabirand was born in Chaillé-les-Marais, a municipality in the southern part of the department Vendée (geographic marshland). His father, Auguste Chabirand, was a weaver by profession, his mother, Hyppolyte Delavaud, a housewife. Léandre, remained unmarried and received holy orders on December 22nd, 1866. He then became a chaplain, at first in Champagné-le-Marais and then in the town of Fontenay-le-Comte. In 1977, he became pastor of Saint-Michel-en-l'Hern and in 1877 of La Verrie. In 1906, he was forced to retire, whereupon he settled in La Chapelle-Pallau, where he passed away on December 20th, 1917.

Viper hunter

Marie Phisalix (1940), who together with her husband was involved in the development

Afbeelding 1: De eerwaarde Chabirand compleet met uitrusting om op adders te jagen (collectie R.J.C. Bronckers).
 Picture 1. Father Chabirand fully equipped for the viper hunt (collection R.J.C. Bronckers).

gende over Léandre Chabirand te melden (Phisalix 1940): 'Gedurende minstens 25 jaar was onze voornaamste leverancier, de eerwaarde Chabirand, een priester uit de Vendée die, naast het uitvoeren van zijn ambt, af en toe adders ving. Hij kende de gewoontes en schuilplaatsen van deze dieren. Hij was voorzien van een speciale herdersstaf: een spade gemaakt van een stompe smidsbeitel, bevestigd op een lange steel (zie afbeelding 1). Hiermee kon hij de adders ter plekke tegenhouden. Een metalen tang en een goed sluitende leren

of antidote against viper bites, mentioned the following with respect to Léandre Chabirand (Phisalix, 1940): 'Father Chabirand, a priest from the Vendée, occasionally hunted vipers. He was our main supplier for at least 25 years. He knew the vipers' habits and shelters. He owned an unusual shepherd's crook. It was a spade, made from a dull black smiths' chisel mounted on a long handle (see picture 1) and, therefore, fit to restrain the vipers on site. He completed his equipment with a pair of metal tongs and a well-fastened leather game-bag. Needless to say, that his colleagues wanted him to leave his whole caboodle with the results of his hunt outside, on their doorstep. He exclusively accepted sacramental wine for payment. He christened it 'vinum viperinum', although it differed from genuine viper wine in that it had never soaked any viper. The younger shepherds of the Bocage believed our hunter 'talked to' the snakes in order to charm and disarm them.'

He was often called upon for his expertise on snakes in general. So he was, among other things, also a corresponding member of the 'Society of the natural sciences of Western France'.

In 1893, the parishioners of La Verrie bestowed on their church a beautiful Gothic, oak pulpit. Its wooden hand-carved armrest decorations displayed a viper amidst a branch of the vine. The sculptor, Father Carteau, probably rendered this feature in honour of the famous viper hunter and parish priest.

The story goes, that one night the snakes were reported to have escaped from their cage, for our hunter to discover them in the early morning, coiled up in all corners of his room.

jagerstas maakten zijn uitrusting compleet. Het is overbodig te vermelden dat de collega's hem aan de deur heel zijn santenkraam met het resultaat van de jacht lieten neerzetten. Als betaling accepteerde hij slechts miswijn, die hij 'vinum viperinum' doopte, maar die verschilde van de echte adderwijn, aangezien hier geen van deze dieren in had geweest.

De jonge herders van de Bocage geloofden dat onze jager 'woorden sprak' om zijn prooi te lokken en ongevaarlijk te maken.'

Er werd regelmatig een beroep gedaan op zijn expertise betreffende slangen in het algemeen. Hij was dan ook ondermeer corresponderend lid van de Société des Sciences naturelles de L'Ouest de la France.

In 1893 schonken de parochianen een mooie, gotische preekstoel van eikenhout aan de kerk van La Verrie. Deze was bewerkt en in de leuning zag men een adder te midden van een wijnrank. Waarschijnlijk een detail van de beeldhouwer, de eerwaarde Carteau, ter ere van de beroemde adderjager en pastoor van de parochie.

Op een nacht, zo vertelt men, ontsnapten de adders uit hun kooi en onze jager vond ze, 's ochtends vroeg, opgerold in alle hoeken van de kamer. De eerwaarde Chabirand stopte met het jagen op adders toen hij vertrok uit La Verrie, in 1906. De ontorechte manier waarop hij uit zijn functie als pastoor gezet was, had hem teveel in de war gebracht.

Pastorie van La Verrie

Op 12 februari 1886 raakte de pastoor van La Verrie, de eerwaarde Harry, betrokken bij een auto-ongeluk in Saint-Aubin-des-Ormeaux. Een brute dood, tot spijt van de

Father Chabirand stopped hunting vipers when he left La Verrie in 1906. The undeserved dismissal as a priest had disconcerted him too much.

The vicarage of La Verrie

On February 12th, 1886, in Saint-Aubindes-Ormeaux, the then pastor of La Verrie, Father Harry, was involved in a car-accident. A violent death, much regretted by his parishioners who liked him so much. From March 6th on, Father Léandre Chabirand replaced him and henceforth headed this important parish of the Haut Bocage.

The new priest had compassion with the less endowed, noted the suffering of others and was exceedingly generous. It did not take long, therefore, for him to be respected by all. He used his own money to relieve all predicaments. He was also prepared to forgive trespasses. When, in 1903, the faithful were ousted from La Verrie, he delivered a speech that revealed much about his character: *With your permission, we will say Our Father and Hail Mary for our tormentors: that will be our sweet revenge.*

Tensions arose between Father Chabirand and some 'influential' quarters, resulting from a number of consecutive events that are difficult to distinguish from each other today, after the lapse of more than a century. There was, for instance, the sudden departure of a curate for reasons that did not concern his relationship with the priest. A problem with the inventories existed, due to an extreme stand of the local dignitaries and a more lenient attitude of the head of the parish.

Some 'right-minded' circles might have blamed him for sacrificing mundane con-

Afbeelding 2: Een geëmotioneerde Chabirand begeeft zich op de dag van zijn vertrek naar de begraafplaats, waar hij voor een laatste keer zal bidden bij het graf van zijn moeder (collectie R.J.C. Bronckers).

Picture 2. On the day of his departure, an emotional Chabirand proceeds to the cemetery to pray for the last time at his mother's grave (collection R.J.C. Bronckers).

parochianen, die hem zeer genegen waren. Vanaf 6 maart werd hij vervangen door de eerwaarde Léandre Chabirand die voortaan aan het hoofd van deze belangrijke parochie van de Haut Bocage zou staan.

De nieuwe pastoor is begaan met de minderbedeelden, heeft oog voor andermans ellende en is buitengewoon liefdadig. Het duurde dan ook niet lang, voordat hij ieders respect kreeg. Zijn eigen duiten gebruikte hij om alle noodsituaties te verlichten. Hij was vertrouwd met het vergeven van schulden. Op het moment van de verdrijving van de gelovigen van La Verrie in 1903, hield hij een toespraak die veel over zijn karakter

ventions in favour of his relationship with the poor, and spending too much time on his passion for the viper hunt, such at the cost of his traditional religious duties.

Anyhow, the rumours reached the diocese of Luçon, whereupon the bishop decided to move him. His forced departure was badly received in his parish, caused a lot of controversy within the entire region and in the Vendée. There were also bitter demonstrations, discharge of the council and new elections. The journals of that time reporting on the situation, contributed nothing but add fuel to the polemics. As a result, discord marked the local mentality for many years.

zei: 'Met uw toestemming, zullen wij een Onze vader en een Weesgegroet Maria opzeggen voor onze kwelgeesten: dat zal onze zoetste wraak zijn'.

Als gevolg van een aantal opeenvolgende voorvallen die meer dan een eeuw later moeilijk af te bakenen zijn, traden er spanningen op tussen de eerwaarde Chabirand en enkele 'invloedrijke' kringen. Zo was er het overhaaste vertrek van de kapelaan om redenen die volledig losstonden van zijn relatie met de pastoor. Er was een probleem met de inventarissen, vanwege de extreme stellingname van de lokale notabelen en de veel tolerantere houding van het hoofd van de parochie. Sommige 'weldenkende' kringen verweten hem misschien mondaine conventies op te offeren voor zijn relatie met de armen, te veel tijd te besteden aan zijn passie voor de adderjacht, ten koste van zijn traditionele religieuze plichten.

Hoe dan ook, de geruchten bereikten het bisdom Luçon en de bisschop besloot hem over te plaatsen. Het gedwongen vertrek werd zeer slecht ontvangen in de parochie en deed veel stof opwaaien in de hele streek en in de Vendée. Het veroorzaakte vijandige demonstraties, het ontslag van de gemeenteraad en nieuwe verkiezingen. De kranten van die tijd berichtten hiervan en deden daarmee niets anders dan de polemiek aanwakkeren. Verdeeldheid zou nog jaren de lokale mentaliteit kenmerken.

De dag van zijn vertrek, 15 oktober 1906, regende het pijpenstelen. Hij bereikte het station van Evrunes in de auto van mevrouw de Saint-André. Vijf- tot zeshonderd mensen vergezelden hem, nog steeds geraakt door de laatste woorden die zij afge-

On the day of his departure, October 15th, 1906, the rain came down in buckets. He arrived at the station of Evrunes in the car of Mme de Saint-André. He was accompanied by some five to six hundred people all still affected by his concluding words heard the previous Sunday in Mass: *'By the separation of me from you, my heart is pierced like that of Christ. Never have I failed in my vocation, but they have dared to foul my grey hair.'*

Afbeelding 3: Poserend voor een kruis en toen nog in zijn daden gesteund door het geloof.

(collectie R.J.C. Bronckers)

Picture 3. Posing in front of a cross, and at that time still relying on his faith for his deeds.

(collection R.J.C. Bronckers)

lopen zondag in de mis hadden gehoord: *'Door me van u te scheiden, is mijn hart doorboord als dat van Christus. Nooit ben ik tekort geschoten in mijn roeping. Men heeft gedurfd mijn grijze haren te bevuilen'*.

Teruggetrokken in La Chapelle-Palluau

De eerwaarde Chabirand was de 60 voorbij en, cynisch geworden door het bisschoppelijke besluit dat voelde als diep onrechtvaardig, weigerde hij een nieuwe betrekking. Na enkele dagen rust bij zijn broer Marcellin, onderwijzer in La Chappelle-Palluau, en bij zijn familie in Saint-Pierre-le-Vieux, ondernam hij een reis naar Haïti. *'Hij is naar Amerika vertrokken om de voorvallen uit het verleden te vergeten'*, verzekerden zijn naasten.

Nadat hij moe terugkeerde uit Haïti, ging hij rust nemen in Saint-Laurent-sur Sèvre bij de familie Montfortains waar één van zijn neven verbleef: broeder Isidore (Florentin Chabirand). Vervolgens trok hij zich terug in La Chapelle-Palluau, in de buurt van zijn drie jaar jongere broer de onderwijzer, waar hij de sympathie koesterde van allen die hij had gekend.

Eén van zijn jongere neefjes, Félix Chabirand, uit Saint-Pierre-le-Vieux herinnert zich: *Ik was nog heel jong, misschien 4 of 5 jaar, toen hij me meenam naar de kerk van Saint-Pierre; ik ging vaak met hem wandelen in het moerasland. We hielden van hem, want we wisten dat hij veel geleden had en nog steeds verdriet had.*

In 1908 doopte hij in Arçais zijn nichtje Yvonne Guillebaud, maar hij kon de doopakte niet tekenen, aangezien hij elke openbare betrekking had geweigerd. Hij is gestorven in La Chapelle-Palluau op donderdag 20 december 1917. Hij was net 75 geworden.

Withdrawn in La Chapelle-Palluau

Father Chabirand, now past the age of sixty, and cynical because he experienced the bishop's decision as rank injustice declined a new position. After resting for some days at his brother Marcellin's, a schoolteacher in La Chapelle-Palluau, and with his relatives in Saint-Pierre-le-Vieux, he set off for Haiti. *'He went to the United States of America to forget the events of the past'*, commented his neighbours.

Returning from Haiti, tired, he first rested with the family Montfortains in Saint-Laurent-sur-Sèvre, where one of his nephews, brother Isidore (Florentin Chabirand), lived. After that, he retreated to La Chapelle-Palluau, in the vicinity of his three-year younger brother, the teacher. There, all those who had come to know him basked him in their sympathy.

Félix Chabirand, one of his younger nephews, remembers: *'I was still quite young, four or five years or thereabouts, when he took me to the church of Saint-Pierre. Often, I went on a walk with him in the marshland. We loved him, for we knew that he had suffered much and was still quite grieved.'*

In 1908, in Arçais, he baptised his niece Yvonne Guillebaud. He could not sign her certificate of baptism, however, because he had rejected every public office. He died in La Chapelle-Palluau on December 20th, 1917, just after his 75th birthday.

Father Chabirand lived close to the humble and the needy and bubbled deeds of charity, leading him to become a legendary figure in La Verrie, therefore. Around that time, about a dozen picture postcards immortalized his controversial departure (see picture 2). A late 19th century photo-negative

De eerwaarde Chabirand stond dicht bij de bescheidenen en de behoeftigen en liep over van liefdadigheid, hetgeen van hem een legendarisch figuur in La Verrie maakte. In die tijd hebben een tiental prentbriefkaarten zijn omstreden vertrek onsterfelijk gemaakt (zie afbeelding 2). Op een fotonegatief uit het einde van de 19^e eeuw staat hij als adderjager, aan de voet van een kruis met het bijschrift: *Het Kruis, zijn spade en zijn Geloof maken van de eerwaarde Chabirand een goede, loyale en eerlijke man* (zie afbeelding 3). Dat is precies de herinnering die deze bijzondere priester aan het nageslacht heeft achtergelaten.

shows him as viper hunter, standing at the foot of a cross, captioned '*The Cross, his spade and his Belief made Father Chabirand a decent, loyal and honest man*' (see picture 3). This is exactly the memory this remarkable priest bequeathed posterity.

Translation: A.A. Verveen
English corrections:
Maureen Bleeker-Turner

Referenties

Mallard, H.-V. (1992) – La Verrie bourg Vendéen.

Phisalix, M. (1940) – Vipères de France.

Rousseau, V. (1998) – La fin de la Rabiniaie N° 152-12. *La revue du sourire vendéen*.

